

У музеї представленні експозиції, присвячені Богдану Хмельницькому, Івану Мазепі, Пилипу Орлику, Павлу Скоропадському. Фонди Музею гетьманства налічують понад 9 000 музейних предметів. Серед експонатів музею є унікальні пам'ятки історії України. Наприклад, родинний герб Б. Хмельницького, барокова гравюра художника Іларіона Мигури «Мазепа серед добрих діл своїх», виконана у 1706 р.; карти Української козацької держави XVII–XVIII ст. Цікавим експонатом є мапа України Йоганна Баптиста Гомона, створена в Німеччині в 1716 р. У музеї також зберігається добірка речей з козацького побуту: шаблі, гарматні ядра, порохівниці, люльки для куріння [3].

Отже, найбільшими комплексами, що зберігають пам'ять про козацькі часи, є Національний заповідник «Хортиця», Історико-культурний заповідник «Чигирин», Музей гетьманства у Києві. Їх колекції є прямим свідченням героїчної та багатой історії України. Вони можуть використовуватися не лише для ознайомлення широких мас населення з українською минувиною, а й слугувати джерелами для наукових досліджень доби козацтва. Проте в умовах війни меморіальні комплекси та їх експонати потребують особливого захисту та цілеспрямованої політики їх збереження.

Джерела та література

1. Волошина А. Л. «Школа Березині козацького роду» – етнокультурний проект популяризації козацької спадщини. *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал*. 2016. № 12(55), грудень. С. 25–29. URL: <https://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2016/12/10.pdf>
2. Історико-культурний заповідник «Чигирин». URL: <http://chigirinzapovidnyk.org.ua/>
3. Музей гетьманства. URL: <https://hetmanmuseum.com.ua>
4. Національний заповідник Хортиця. URL: <https://hortica.zp.ua/ua>
5. Острів Хортиця. URL: <https://ostriv.org/tourist/zaporizka-sich/>
6. Сичевська Л. Є. Козак очима нашого сучасника. *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал*. 2017. № 1(56), січень. С. 26–28. URL: <https://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2017/2/09.pdf>

Буран Анна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМА НАСЛІДКІВ ГОЛОДОМОРУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Ключові слова: Голодомор, наслідки, втрати, концепція.

Keywords: Holodomor, consequences, losses, concept.

У голодні 1932–1933 рр. населення України зазнало чималої шкоди. Влада СРСР замовчувала та намагалася приховати страшну правду і наслідки. Систематичне вивчення Голодомору 1932–1933 рр. українськими науковцями розпочалося зі здобуттям Україною державної Незалежності. Опрацювання недоступних раніше матеріалів дало змогу дослідити причини трагедії, цілеспрямовані репресії радянської влади щодо українських селян, вияви масового голоду.

Проблема вже має доволі розлогу історіографію. У працях В. Марочка, С. Кульчицького, Г. Касьянова та інших авторів окреслено здобутки сучасних дослідників. Серед важливих аспектів – наслідки Голодомору для України. У фокусі розвідки – аналіз підходів і поглядів провідних фахівців.

Найдраматичнішим наслідком Голодомору 1932–1933 рр. стала загибель понад 3 млн українців. Ця кількість не є сталою і коливається в широкому діапазоні – від 3,5 до 10 млн. Як зазначає А. Козицький, підрахувати точну кількість загиблих складно. Проблема виникає на тлі фабрикування радянською владою відомостей про смерті, а також заборонаю в СРСР приділяти спеціальну увагу подіям 1932–1933 рр. на теренах України. Проте, на думку дослідника, спираючись на різнопланові статистичні дані, можна визначити середньозважений показник у майже 6 млн жертв Голодомору [2, с. 19].

На думку В. Марочка, демографічні наслідки були катастрофічними для України. За його підрахунками від голоду 1932–1933 рр. постраждало понад 20 млн українців, а кількість загиблих сягала 8 млн осіб, що у довготривалій перспективі мало суттєві психологічні наслідки [5, с. 44]. Як показав С. Кульчицький, внаслідок штучного масового голоду різко впала народжуваність, через що варто брати до уваги не лише прямі, але і непрямі втрати. До цього науковець додає «демографічну луку» – глибоке урвище у віковій піраміді населення, яке певною мірою відчувається і через десятиліття [3, с. 476–477; 4, с. 37].

Одним із наслідків Голодомору було спотворення української національної спільноти. Люди втратили довіру один до одного через постійні доноси на «куркулів» і зневіру в людських чеснотах. Удар по психіці українців призвів до змін у поведінці: поглибився індивідуалізм, поширилось відчуження односельчан, люди стали жорстокішими та жадібнішими [6, с. 142, 144].

Масовий голод призвів до зростання чисельності безпритульних дітей, що zostалися сиротами або були покинуті батьками. Дитячі будинки були не спроможні справитися з тією кількістю дітей, більшість із яких знаходилися в передсмертному стані, тому велика частина з них помирала, не дочекавшись допомоги. Частка дитячих смертей подекуди переважала 50 %, порівняно з дорослими, що заклало основу глибокої демографічної деформації [1, с. 132–135].

Серед наслідків Голодомору дослідники називають і деформацію сімейних зв'язків. На думку І. Реви, через прихід радянської влади традиційна українська сім'я почала занепадати. Особливо це проявилось в 1932–1933 роки, але можна було помітити ще на початку запровадження політики розкуркулення. Адже через голод родинні почуття переходили на задній план і через цю безвихідну ситуацію люди відмовлялися від своїх рідних заради виживання. Почала проявлятися певна байдужість до родинних зв'язків як один із постфактумів пережитих подій [6, с. 134–136].

Наслідком штучного голоду початку 1930-х років можна вважати втрату українських традицій і свят. Під час Голодомору свята не святкувалися, адже людям було не до того. А вже після його завершення частина глибоких традицій була втрачена. Цьому сприяла заборона церкви та антирелігійні кампанії радянської влади. Певна частина свят піддалася видозміненню та втратила частину сакральних значень. Особливо це стосувалося поминальних традицій. У роки

Голодомору цими обрядами фактично ніхто не займався через масовість смертей серед населення та браку фізичних сил [6, с. 138, 140].

Демографічні та психологічні наслідки Голодомору надзвичайно серйозні. Втрата мільйонів життів і спотворення сімейних зв'язків викликали глибокі перетворення в українському суспільстві. Знищення традицій, втрата свят і відчуження між людьми стали реальністю, яка вплинула і на кожного громадянина, і на українську націю загалом. Довготривалі наслідки для молодих генерацій, втрата довіри та руйнування інституту сім'ї – це лише частина глибокого кризового стану, який українське суспільство намагається подолати і на початку третього тисячоліття. Адже знищено мільйони невинних життів, було втрачено чимало культурних надбань українського народу. Проте дослідники продовжують привертати увагу до цієї складної теми. Українські науковці одностайно дійшли висновку, що Голодомор 1932–1933 років мав катастрофічні наслідки для української нації та її культури.

Джерела та література

1. Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: Злочини проти народу. Київ–Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. 270 с.
2. Козицький А. Дослідження Голодомору та геноцидні студії. Львів: Видавництво «Ап-ріорі», 2021. 244 с.
3. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2. Київ: Темпора. 628 с.
4. Кульчицький С. Український Голодомор: оцінка втрат. *Краєзнавство*. 2013. № 4. С. 37–54.
5. Марочко В. Статистика жертв Голодомору 1932–1933 років: історично-демографічний дискурс. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації». (Київ, 4 жовтня 2016 року). Київ, 2017. С. 25–46.
6. Рева І. По той бік себе: соціально-психологічні та культурні наслідки Голодомору та сталінських репресій: Науково популярне видання. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: К.І.С., 2019. 272 с.

Чегринець Святослав

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МЕМОРІАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У ХАРКОВІ, ДОНЕЦЬКУ, ДНІПРІ, ЗАПОРІЖЖІ, ОДЕСІ, ЛЬВОВІ, УЖГОРОДІ ТА ЧЕРНІВЦЯХ У 1944–2024 РР.

Ключові слова: політика пам'яті, ідентичність, місця пам'яті, образи жертв, концтабори.

Keywords: memory policy, identity, memory locations, images of victims, concentration camps.

Харків, Донецьк, Дніпро, Запоріжжя, Одеса, Львів, Ужгород та Чернівці є регіональними столицями і місцями найбільшої концентрації матеріальних та інтелектуальних ресурсів своїх регіонів. Як ключові міста Заходу, Півдня та Сходу України вони протягом десятиліть задають політичний та ідеологічний тренд у своїх регіонах, формуючи ідентичність. Водночас протягом останніх восьми